

skupin niso stalne, ampak jih določa trenutna politična realnost. V skupino vsakdo prinese svoje lastno stališče, pripadnost, identiteto, hkrati pa spoštuje stališča, pripadnosti in identitete drugih. Enotnost in homogenost skupin je nadomeščena z dialogom, ki prepoznava specifične položaje vseh udeleženi. S predlogom transverzalne politike Nira Yuval-Davis preseže zgolj konceptualno kritiko danih razmerij moči v družbi in ponudi konkretno strategijo preseganja identitetnih politik ter oblikovanja novih platform za skupno delovanje.

Spol in nacija je po eni strani dobro in lahko berljiva knjiga, po drugi strani pa zahteva veliko zbranost, saj zgoščenost in množica referenčne literature ter širok razpon tematik pozornemu bralcu ali bralki nudijo veliko iztočnic za poglobljen razmislek. Poglavlja se lahko berejo tudi kot samostojne enote, zaradi česar se občasno malo zamegli rdeča nit dela kot celote. Slovenski prevod Polone Petek je opremljen z izvrstno spremno besedo dr. Ksenije Vidmar Horvat, ki smiselno zaokroži celotno delo. *Spol in nacija* odpira teoretsko polje razprav o nacijah, nacionalizmu, spolu, etničnosti, državljanstvu in feminizmu ter tako ponuja mnogo iztočnic za nadaljnje razmišljanje in raziskovanje. Predlagana strategija transverzalne politike pa je aktualna tudi v okviru širšega, ne zgolj feminističnega političnega povezovanja.

Tjaša Učakar

Diane E. Levin in Jean Kilbourne, *So Sexy So Soon. The New Sexualized Childhood and What Parents Can Do To Protect Their Kids*, New York, Ballantine Books 2009, 226 strani.

Pričujoča knjiga je »za starše, ki so zmedeni in jih skrbi to, kar njihovi otroci gledajo in poslušajo. *So Sexy So Soon* nudi koristno vodstvo in podporo; ne dokumentira le trendov, pač pa staršem daje številne uporabne strategije za spopadanje z njimi,« kot piše na platnici knjige. Morda je videti, da gre pri pričujoči knjigi zgolj za nekakšen samopomočni priročnik za starše, ki ima poleg svetovalne komponente tudi moralistično. Ampak ta del, del s pričevanji staršev (etnografskim gradivom) in s povsem konkretnimi nasveti (kako denimo preseči pristop golega prepovedovanja, kako se ne osredotočati »zgolj« na postavljanje meja in kaznovanje, pač pa, kako vplivati na to, kar se otroci »naučijo«, in jim pomagati pri spopadanju/predelovanju seksualno eksplicitnih vsebin), dejansko uvrščam med prednosti knjige.

Če grem po vrsti: problemi zares obstajajo. Televizijski programi, filmi, videoigre – v vseh medijih in popularni kulturi je polno nazornih in otrokom vseh starosti lahko dostopnih seksualnih sporočil, tudi v smislu povezav spolnosti in nasilja ali spolnosti in osebne uspešnosti, dostopnosti pornografije na internetu. To so vse vplivi, ki pomagajo oblikovati spolne

identitete, vrednote, načine oblikovanja razmerij.⁶ In starši oziroma skrbniki pogosto prav zares potrebujejo nasvet, kako ravnati v situaciji, ki jo na tak ali drugačen način zaznajo kot neprimerno za otroka – kar pride na njihov »radarski zaslon« (izraz iz knjige) kot nekaj »napačnega«, »motečega« ali kot nekaj, za kar je videti, da ne sodi v domet aktualno definiranega otroštva.

Avtorici poudarjata, da problem ni v tem, da se otroci spoznavaajo s spolnostjo, problem detektirata v tem, da take »lekcije«, ki jih dobijo preko medijev, otrokom niso v korist, ampak jim škodijo – problem torej nastopi, ko postane popularna kultura vodilni (ali celo edini) vir spolne vzgoje (str. 139). Jasno, seksualizacija ni isto kot seksualnost, česar ne bi smeli pozabiti (v luči bolj moralističnih razprav; tule govorim na splošno), pa tudi normalizacija seksualizacije po svojih učinkih ni čisto isto kot seksualizacija (prim. str. 178–179). Avtorici pa tudi poudarjata, da ne gledata iz nekakšne puritanske perspektive, po kateri spolnost v medijih spodbuja k promiskuiteti, pač pa za to, da ima spolnost v komercialni kulturi več opraviti s trivializacijo in objektifikacijo spolnosti ter s konzumerizmom kot pa s »promoviranjem« spolnosti (str. 9). Ob »spregledani« deregulaciji in komercializaciji so ponavadi okrivljeni starši (str. 13). »Argument« je znan: če vam ni všeč, lahko ugasnete ali gledate kaj drugega ipd., kar v časih vse večje deregulacije dobiva nov pomen – neoliberalni državljani/-ke naj se »samoregulirajo«, v primeru otrok pa je breme zaščite preneseno z medijev na starše (Gill, 2007: 36–37). Otroci, ki staršev denimo nimajo ali pa jih starši ne morejo/nočejo/znajo zaščititi na ustrezen način, pa v tem prozornem »argumentu« niti ne obstajajo.

Kot rečeno, je etnografsko gradivo izjemno aktualno in – v pomanjkanju boljšega izraza – priročno, četudi je kdaj vezano bolj na ameriški kontekst, ampak zamisliti si je mogoče, da bo marsikateri fenomen (več o tem malce kasneje) kmalu potreboval analizo tudi v našem prostoru. Težave pa po mojem mnenju nastopijo z ozadjem, s koncepti, ki podpirajo celotno knjigo, in z načinom govora o nekaterih vprašanjih. Zavedam se, da to ni prvenstveno teoretska knjiga, toda vseeno jo mora podpirati ustrezno konceptualno ogrodje. Kot denimo pravita avtorici, so bile spremembe v družbi vedno prisotne, starši so vedno opažali, kako se svet njihovih otrok razlikuje od sveta njihovega otroštva. »Toda sedaj to, kar zadeva spolnost /sex in sexuality/ v medijih in popularni kulturi, sega daleč onstran sprememb, ki so se dogodile med generacijami v preteklosti.« (Str. 29.) S to držo – absoluti znajo itak biti problematični – je problem: težko rečemo ali celo določimo (izme-

6 Prim.: »Regulacija medijskih in novomedijskih konstrukcij medsebojne povezanosti seksualnosti in nasilja prispeva k oblikovanju družbenih norm, ki v soočanju s proliferacijo pornografske seksualnosti in prikazov seksualiziranega nasilja v javnem prostoru pomeni pomembno vrednostno orientacijo otrok in mladih.« (Vendramin in Šribar, 2010: 48.)

rimo, ocenimo) spremembe med preteklimi generacijami in prav gotovo bi lahko tudi v določenih trenutkih v preteklosti zaznali iste načine govora, ki je v tedanji sodobnosti videl precedens brez primere. Poleg tega je sprememba neizmerljiva v trenutku, ko še poteka. S tem zadržkom nočem relativizirati problema, vendar pa ga tudi ne morem pustiti neizrečenega, tudi zato, ker se ta način govora, pogosto še potenciran (prim.: »*as never before in the human history*«, str. 34), pojavi večkrat. (Podoben pomislek bi lahko razvili tudi glede zoperstavljanja »pravega otroštva« medijsko vplivanemu otroštvu, ki to več ni.)⁷

Nekaj (teoretske) previdnosti je nemara potrebne tudi ob kritiki komercializacije (spet seveda s pripombo o nerelativiziranju), ki se pogosto sklicuje na kulturne vrednote, kulturni propad/zaton, ki izvira iz homogenizacije in izravnavaajočega vpliva množičnega trga (prim. Davis et al., 2000: 8). Problem s temi sodbami bi utegnil biti ne le, da so ključni termini premalo ali sploh nedefinirani, ampak tudi, da so dokazi vzeti za samoumevne.⁸

Posvetimo se malce bolj še tistemu delu knjige, ki pokaže »nenehen rafal« (str. 35) komercialnega medijskega ognja, ki bi (razumljivo) moral zbuditi razmislek. Denimo (ponavljam, gre za ameriško situacijo, vendar ...): lansiranje 24-urnega televizijskega kanala za najmlajše otroke in začetek oddajanja *Sesame Beginnings*, ki naj bi bil namenjen že trimesečnim dojenčkom; ločene oddaje za dečke in deklice (skupaj z arzenalom izdelkov, ki so namenjeni enemu ali drugemu spolu); oblikovanje produktov za otroke, ki se neposredno oglašujejo v televizijskih programih-oglasih (str. 34–40). Kaj pa onstran televizijskega zaslona? Nova linija punčk Barbie, namenjena starejšim deklicam s spremljajočim prozornim perilom (proizvajalec je ugotovil, da se deklice prenehajo igrati z barbikami (pre)zgodaj); modni butiki, ki organizirajo rojstnodnevne zabave s preobrazbo (preobrazbo deklic v seksi odrasle z ustreznimi oblačili, ličenjem, pričeskami in korakanjem po modni pisti) in se oglašujejo kot »*special place for girls, ages 4 & up*« (str. 43). Mladost je skratka vse bolj vzorec potrošništva kot demografska kategorija, mladina je dandanes vse mlajša, otroci so postavljeni kot suvereni potrošniki (Davies, 2000: 10).

Knjiga zastavi in postavi celo vrsto pojmov, morda celo novih fenomenov, ki zaznamujejo povezave med spolnostjo, mediji in otroki oziroma otroštvom, ki pa bi jih bilo nemara treba razdelati podrobneje in tako vendarle

7 Govor o »smrti otroštva« le-to pogosto postavlja na nasprotju med tiskom in elektronskimi mediji ter jo vidi kot posledico širitve tehnologije. Medijsko nasilje oziroma nasilje v medijih je kompleksen pojav, ki ga ni mogoče razlagati s tem, da je tehnologija po naravi slaba, otrok pa po naravi nedolžen (prim. Buckingham, 2000; Vendramin, 2003).

8 E. Sciter (nav. po Davies in sod., 2000: 8) pravi, da je pomembna dimenzija tu družbeni razred in da je sodbe o razlikah med »kvalitetnim« programom za otroke in tistim, čemur se reče »*trash*«, ali med »vzgojnimi« in »nevzgojnimi« igračami treba videti tudi kot odsev tega, čemur reče, »samozadovoljstvo izobraženega srednjega sloja«. Da ne zaidemo preveč, naj le omenimo Bourdieuja in vprašanja, kako estetske sodbe ločujemo od družbenih razmerij.

premisлити o vnaprejšnji predpostavki, da so (samo) otroci še posebej dovzetni za ideološke manipulacije, da so mediji agensi enodimenzionalne ideologije, ki se ji ni mogoče upreti, da samo odrasli lahko privzamejo kritično pedagogiko, neke vrste protiindoktrinacijo, da televizija ne zahteva intelektualnih, emocionalnih ali imaginativnih investicij (Buckingham, 2000: 21 in nasl.). Omenimo jih denimo: *remote control childhood*, *plugged-in children*, *age-compression* (otroci vse mlajši počnejo stvari, ki so jih običajno počeli starejši) ipd.

Če zaključim, problemi, ki jih knjiga predstavi, so zelo realni in (še) daleč od tega, da bi se zanje našlo dovolj ustreznih ukrepov oziroma vzorcev reagiranja. Ob opisu seksualiziranih vsebin, ki jih otroci in mladostniki dobijo preko tiska, novih medijev, glasbe, filmov, mode, se (potencialnim) starešem dvignejo lasje (ob vseh grafično eksplicitnih sporočilih velike ameriške televizijske mreže nočejo zavrteti oglasa za kondom!), vendar pa nas to vseeno ne sme zavesti k nereflektiranemu zgražanju in konceptualno pomanjkljivemu ali preveč psihologističnemu ogrođju. To slednje bi knjigi prav lahko kdaj očitali, ne pa vedno: prava obscenost je v redukciji ljudi v predmete, pravita avtorici (str. 151). V tej objektivaciji lahko oboji, tako dekleta kot fantje, izgubijo veliko, ne da bi hoteli reči, da je ta izguba na kakršenkoli način enaka – enako očitna in enako neposredna – za oba spola (str. 155 in nasl.), kar utegne biti dobro izhodišče za nadaljnje razmisleke.⁹

Valerija Vendramin

-
- 9 Sekundarna literatura:
 Buckingham, D (2000). *After the Death of Childhood. Growing Up in the Age of Electronic Media*. Cambridge: Polity Press.
 Davies, H., Buckingham, D., Kelley, P. (2000). In the Worst Possible Taste. Children, Television and Cultural Value, *European Journal of Cultural Studies*, III/1, 5–25.
 Gill, R. (2007). *Gender and the Media*. Cambridge in Malden: Polity Press.
 Vendramin, V. (2003). Predšolska vzgoja in preseganje samoumevnosti v okviru kurikula za vrtce. *Šolsko polje*, XIV/5-6, 63–72.
 Vendramin, V., Šribar, R. (2010). *Spoli, seksualnost in nasilje skozi nove medije*. Digitalna knjižnica, Dissertationes 11. Ljubljana: Pedagoški inštitut, <http://193.2.222.157/Sifranti/StaticPage.aspx?id=82> (11. 5. 2011).